



Redaktionens förord

Andreas Linderoth

Mirja Arnshav

Martin Eriksson

Thomas Taro Lennerfors

Härmed har vi nöjet att presentera ett extranummer av *Forum navale* om den svenska flottans femhundraåriga historia för Sjöhistoriska samfundets medlemmar och för andra intresserade läsare i linje med Samfundets ambition att "bidraga till utforskandet av sjöhistorien, i första hand den svenska, i alla dess sammanhang och former". Under 2022 uppmärksammar Sjöhistoriska samfundet flottans femhundraårsjubileum genom att dels ge ut en bok författad av Lars Ericson Wolke och Anna-Sara Hammar som tar sig an hela den femhundraåriga epoken, dels detta extranummer av *Forum navale* som du nu läser. Numret är ett samarbete med Marinmuseum som är Sveriges nationella museum för örlogshistorien och en del i myndigheten Statens maritima och transporthistoriska museer tillsammans med Sjöhistoriska museet, Vasamuseet, Vrak – museum of wrecks och Järnvägmuseet i Gävle. Marinmuseum har många gedigna utställningar om och stora samlingar med föremål med anknytning till den svenska flottan och marinens historia. Men Marinmuseum vill även i likhet med Sjöhistoriska samfundet bidra till att utveckla forskningen inom ämnesområdet.

Detta extranummer av *Forum navale* har föregåtts av ett upprop för att få in intressanta ämnen. Uppropet riktades till såväl svenska som internationella forskare. De sex artiklar som blev resultatet och som publiceras i detta nummer har alla varit föremål för en gedigen vetenskaplig granskning av minst två av redaktionen oberoende granskare. Artiklarna presenterar inte bara var och en för sig nya och spännande forskningsrön om olika specifika ämnen utan visar också aktuella trender i örlogshistorisk forskning. Fokus i den örlogshistoriska forskningen har på senare år i stor utsträckning flyttat från de stora inflytelsrika männen som amiraler och sjöhjältar, från sjöslag och strategiska frågor till frågor om liv ombord på örlogsfartyg, vilka det var som bemannade fartygen, de resurser som krävdes för att bygga fartyg och flottans uppgifter utöver sjöstrid. Artiklarna i detta nummer fokuserar i stor utsträckning på 1600- och 1700-talet vilket även det ligger i linje med en tendens i forskningen. 1500-talets, 1800-talets och 1900-talets örlogshistoria ägnas för närvarande inte lika stort intresse av svenska forskare.

Den inledande artikeln är skriven av Lars Ericson Wolke och diskuterar militära jubileer mer generellt och flottans jubileer mer specifikt. Vad är det som firas vid militära jubileer och hur väljer olika militära organisationer att hantera och uppmärksamma sin egen historia? Här pekar Ericson Wolke bland annat på skilda traditioner i armén och flottan/marinen. I numrets andra artikel intresserar sig Fred Hocker utifrån exemplet regalskeppet Vasa för de råvaror som behövdes för att bygga ett stort örlogsfartyg. För att bygga örlogsfartyg och utrusta en örlogsflotta under segelfartygsepoken behövdes mycket stora resurser. Hocker visar hur det svenska systemet för byggande och underhåll av örlogsfartyg såg ut under början av 1600-talet och att det var kopplat till enskilda entreprenörer. Deras verksamhet var nära knuten till den internationella marknaden där råvaror köptes in som segelfartygen behövde, i detta fall timmer och tjära.

Hielke van Nieuwenhuize undersöker i sin artikel vilken betydelse nederländska officerare hade i den svenska flottan under en period på 1600-talet. De spelade en stor roll när den svenska handelsflottan och även örlogsflottan riktade större intresse mot områden utanför Östersjön och Nordsjön. Då behövdes navigatörer som kände till förhållandena på de stora oceanerna vilket Sverige inte hade och därför behövde rekrytera. Denna kompetens hittades i Nederländerna. van Nieuwenhuize visar även

att nederländska officerare, till skillnad mot i andra länders flottor där de tog värvning, inte stannade särskilt länge och gjorde karriär i svenska kronans tjänst utan ofta lämnade flottan för att arbeta för svenska redare eller handelskompanier.

Fredrik Kämpe flyttar sitt fokus ungefär 100 år fram i tiden och belyser en för många okänd roll som flottan och dess officerare spelade i svensk utrikes- och handelspolitik. Det handlar om flottans icke-krigiska uppgifter – i det här fallet som stöd till svensk handelspolitik i samband med det utbyte som Sverige hade med de så kallade Barbareskstaterna i Medelhavsområdet under 1700-talet. Kämpe nyanserar en i tidigare forskning ganska förenklad bild av detta utbyte.

Livet ombord på örlogsfartyg i den seglande flottan har på senare år fått allt mer uppmärksamhet i forskningen men det finns fortfarande mycket som är okänt. Matilda Jarl ringar i sin artikel in ett område som är mycket litet utforskat, användningen av njutningsmedlen tobak och alkohol ombord under 1600- och 1700-talet. Med hjälp av historiskt och arkeologiskt källmaterial visar hon vad som idag är känt kring ämnet och hur skick och bruk och beteendemönster på land även följde med ombord på fartygen. Hon visar att det fanns tydliga skillnader mellan olika gruppers bruk av njutningsmedel. Jarl tar även upp möjliga sätt att utveckla forskningen om ämnet.

Även Harry R:son Svensson intresserar sig för ett område som hittills inte fått någon större uppmärksamhet inom den örlogshistoriska forskningen när han utifrån flottans reglementen diskuterar uppkomsten av flottans första uniformer. Enligt Svensson var en viktig anledning till en reglementerad klädsel att flottan önskade förbättra båtsmännens överlevnad genom att bestämma hur den skulle vara sammansatt. Han sätter in den svenska utvecklingen i en internationell kontext och visar att Sverige inte sällan tog inspiration från andra länder när personalens beklädnad utvecklades.

Redaktionen (och styrelsen) rekommenderar som vanligt medlemmarna att besöka Samfundets webbplats (www.sjohistoriskasamfundet.se) där samtliga tidigare utgivna nummer av *Forum navale*, samt dess tidiga skrifter, finns att tillgå i fulltext.